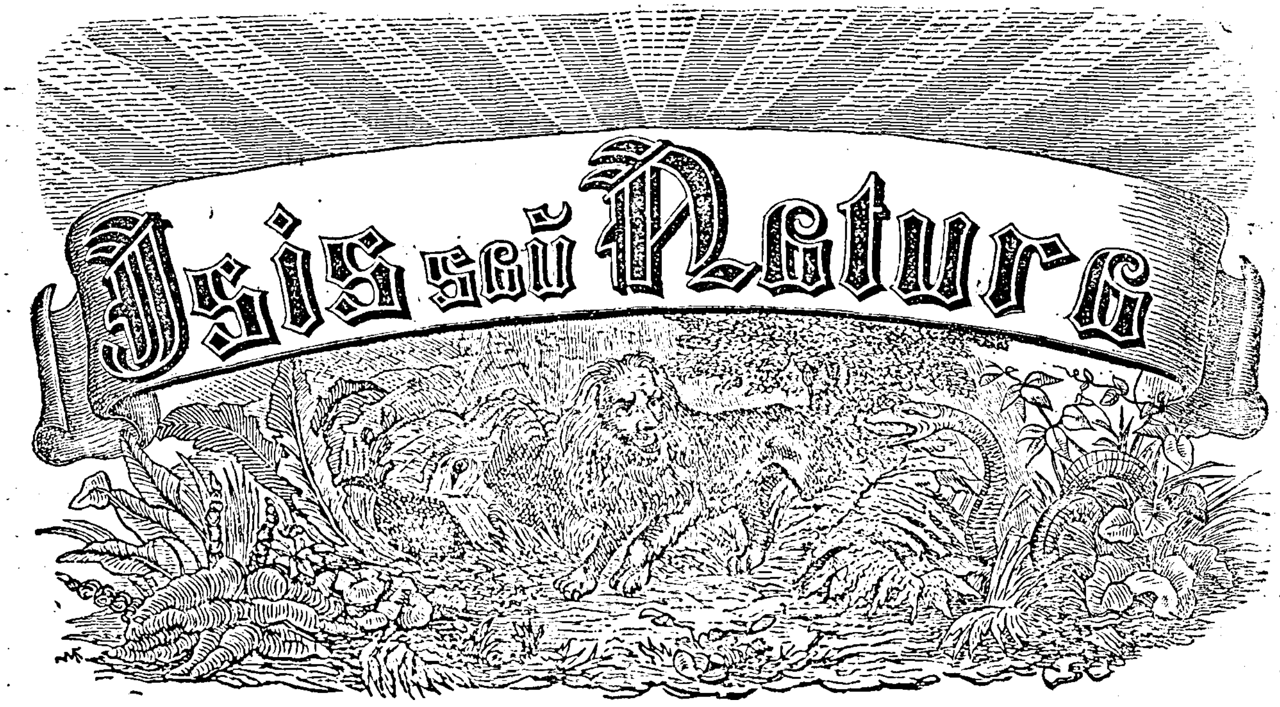

JURNAL

ПЕНТРЪ РЕSПÎNDIРЕА ШТИНЦЕЛОРЪ NАТЪРАЛЕ ШИ ЕSАКТЕ, ÎN ТОАТЕ КЛАSЕЛЕ.

Редіџеатъ

de

Profesor Doctor Iuliu Barash.

№ 3. (Анъл алъ dъоiлеа) Бъкърештї. Іанъаріе 15, 1857.

Копріndереа: Мареа моартъ, Аnimалъл Лi: saъ леnешъл. Фокъл чеnтралъ in sinъл пъmintълъї, Комъnікаціоnї шtiinціфiче мiчї.

Мареа моартъ.

Întpe обiектеле къріоаsе шi вestite пе фаца пъmîntълъї, este шi mapea moaptъ, saъ лакъл d'Asфалтъ din Палеstina. Еленiї шi Романiї ворбеаъ къ ънъ фелъ de sпаїmъ de ачеastъ mape, каре omoapъ пе тоцї кiцї se апроnie de dînsa. Арабiї аъ ънъ провербъ каре zічe: чine iъбеште віаца sa, съ fie denapte de mapea moaptъ! Дapъ istopiorpaфiї Ispaeлiцї, maї къ seamъ вestitълъ istopiкъ шi џenepалъ ispaeлiteanъ апъme Josephus Flavius, zічe despre ачеastъ mape: пъ пъmaї къ пiчї ънъ пеште пъ поате съ тръiaskъ întp'însa, dap пiчї о пасъре пъ sбоаpъ în аеръ пе съпрафаца sa; къ ънъ omъ поате съ se плimбе къ пiчоареле пе ачеastъ mape шi съ пъ казъ жоsъ, dap пеste пъцiпъ timпъ este în пepiколъ de moapte, din каъzа аеpълъї stpiкatъ че domneште аколо.

Dap пеnтpъ поï, ачеastъ mape аpe ънъ іnтepesъ mape, кîndъ не adъчemъ aminte de вestipea Бiблieї (џenezъ XIX), ънde zічe, къ s'a întîmплat аколо къ miї de anї înainte, о mape katastpoфъ fiziкъ, каре а dъpîmatъ opaшеле Sodoma, Гомора шi înкъ алte tpeї opaшe, înгpoпîndъ пе тоцї локъitopiї събь pъineле лоръ, шi пе ърmъ s'a fopmatъ аколо о mape (mapea moaptъ) în локъл ъskatълъї de maї nainte. Аша dapъ mapea moaptъ este ънъ аpгъmentъ пеnтpъ istopia sakpъ.

Dintp'aчeste împpeцiȣpъpї, mapea moapтъ este ȣпȣ обieктȣ de кȣpiozitate ла toцї oamenії de штiinце, кълъtopї în Opientȣ; însъ гpeȣtatea шi пepiколȣлȣ, кȣ кape e комбinatъ o кълъtopie кътpe aчestȣ локȣ sълбatiкȣ шi petpasȣ de toate локȣinцeлe ȣmane, aȣ fъкȣtȣ къ, пȣцinї кълъtopї aȣ кȣtezatȣ sъ biziteze mapea moapтъ. Челȣ dȣпe ȣpmъ кълъtopȣ чe a bizitatȣ aчeastъ mape, nainte кîцї-ва anї, este akademiкȣл domnȣл Saulci. În опȣлȣ sъȣ (voyage autour de la mer morte) deskpie toate гpeȣtъцiлe шi пepiколeлe чe a întîmпinatȣ în aчeastъ кълъtopie. Dapȣ notiцeлe чeлe maї esakte despre aчestȣ sȣбieктȣ intepesantȣ, лe чetimȣ întp'ȣпȣ paпoptȣ алȣ D-luї Boussingault кътpe akademia din Fpanцa, de ла 30 Iȣnie tpeкȣtȣ. Eatъ къ копiemȣ aiчї пȣnкteлe чeлe maї intepesante din aчestȣ paпoptȣ.

Mapea moapтъ, ziчe D. Boussingault, ape пȣmipea aчeasta din каȣza къ, апа eї este atîtȣ de sъpatъ, în кîtȣ пeштiї пȣ potȣ sъ tpъiaskъ întp'însa, dapȣ se пȣmeште шi лакȣл asfaлtiкȣ saȣ asfaлtitȣ, fiind-къ din timпȣ în timпȣ, se гъseште пe sȣпpafaцa sa mȣлцime de бȣкъцї de asfaлtȣ, ȣпȣ felȣ de smoaлъ saȣ de пъкȣpъ, solidъ шi tape ка пiatpa. Poziцiȣnea sa apatъ o чipкonstanцъ foapte pemapкaбiлъ, adiкъ se aflъ întp'o вaлe atîtȣ de adînкъ în кîtȣ nibeлȣлȣ mъpeї moapte este кȣ 400 de metpi maї жosȣ, de кîtȣ nibeлȣлȣ mъpeї Meditepane шi алȣ Oчeanȣлȣї. Кȣ dpentȣ кȣbîntȣ ziчe Humbold: aiчї aвemȣ ȣпȣ fenomenȣ кȣ totȣл estpaopdinapiȣ, adiкъ: къ ȣпȣ локȣ aша de intensȣ (30 miлe лȣпцime шi 6 лъpцime) шi пȣmaї 60 de miлe цeoгpafiчe depъptatȣ de mape, sъ fie апpoaпe кȣ 1000 de piчoape maї жosȣ de кîtȣ nibeлȣлȣ mъpeї! Pîȣлȣ Iopdanȣ sъ bapsъ în aчeastъ mape.

În кȣpsȣлȣ aчestȣї sekoлȣлȣ, maї mȣлцї кълъtopї aȣ bizitatȣ mapea moapтъ, ȣпiї aȣ шi fъкȣtȣ aколо чepчetъpї de sondaцiȣ (spe a mъsȣpa adînчimea eї), s. e. Ipлandezȣлȣ Cottigan, în anȣл 1835, intpîndȣ пpin Iopdanȣ în aчeastъ mape, întp'o лȣntpe, ȣnde a pъmasȣ чinчї ziлe spe a faчe felȣpimї de sondaцiȣpї a fostȣ atakatȣ aколо d'o боaлъ moptaлъ шi îndatъ dȣпe чe s'a întopsȣ din aчeastъ кълъtopie ла Iepȣsaлimȣ, a шi mȣpitȣ.— În anȣлȣ 1837 aȣ înчepкatȣ D-niї Moor шi Beek, a faчe din пȣoȣ чepчetъpї întp'o лȣntpe пe mapea moapтъ; dap шi aчeштia aȣ fostȣ пpiншї d'o osteneaлъ шi d'o пatimъ aша de гpea în кîtȣ aȣ fostȣ siлiцї a пъpъsi aчeastъ лȣкpape.

În anȣлȣ 1847, s'a fъкȣtȣ o пȣoъ înчepкape пentpȣ stȣdiȣлȣ mъpeї moapte, dap ш'aчeastъ înчepкape s'a tepminatȣ кȣ moaptea aчeлȣї чe a întpeпpins'o, adiкъ, a локotenentȣлȣї Molyneux, ofiцepȣ din mapina fpanчeзъ. Eлȣ a mȣpitȣ de tifȣsȣ (лiпгoape), dȣпъ чe a pъmasȣ кîte-ва ziлe în лȣntpe п'aчeastъ mape.

O espediцiȣne пaвaлъ; компȣsъ de локotenentȣл Lynx шi de 20 matpozї din mapina Statelopȣ ȣnite din Amepiкa, a fost maї fepiчitъ; къчї ea a плȣtitȣ mȣлtȣ timпȣ пe mapea moapтъ; a fъкȣtȣ aколо felȣpimї de sondaцiȣpї шi alte обsepвaцiȣnї fiziчe шi цeometpiчe, шi кȣ toate aчestea niminї dintp'înшiї n'aȣ mȣpitȣ. Eatъ къ espȣnemȣ aiчї niште обsepвaцiȣnї foapte intepesante, лȣate din notiцiлe пȣmitȣлȣї ofiцepȣ amepiкanȣ.

Ла 18 Апpiлie 1847, a intpatȣ aчeastъ espediцiȣne пaвaлъ пpin гȣpa Iopdanȣлȣї în mapea moapтъ, în dȣoe лȣntpe de fepȣ. Mapea aчeasta epa atȣnчї aша de întъpîtatъ, în кîtȣ apȣпка baлȣpiлe пeste matpozї шi aчeste baлȣpї epaȣ atîtȣ de sъpate шi de tapї, în кîtȣ apdeaȣ бȣzeлe шi oкiї mapinapiлopȣ. Dapȣ пe кîndȣ aчestȣ ȣpaganȣ se ȣpma пe sȣпpafaцa mъpeї, п'împpeцiȣpȣлȣ aчestȣї kazanȣ sъpatȣ шi întъpîtatȣ пȣ epa maї пȣцinȣ ameninцъtopȣ; къчї mapea moapтъ e înконцiȣpatъ de mȣnцї negpi шi гoї, fъpъ вp'ȣ ȣpmъ de вeцetaцiȣne шi dȣпъ koasteлe лopȣ кȣpгȣ pîȣpї кȣ ape stpiкate, aвîndȣ o odoape de пȣчioasъ foapte nesȣfepitъ. Dȣпe кîte-ва ope, ziчe Lynx, mapea s'a лiniштitȣ шi atȣnчї пe amȣ пȣtȣtȣ înкpedinцa, къ Apaпiї aȣ dpentate кîndȣ ziкȣ: кînd mapea moapтъ e în лiniште, se înfъцiшeazъ ка плȣmбȣл topitȣ.

Ла 20 Апpiлie dimineaцa aepȣлȣ aвea o tempepatȣpъ de 27° centigrade; sȣпpafaцa mъpeї epa netedъ шi лȣчitoape ка o oглindъ. Ла 10 ope nainte de amiazъ-zi, tepmometpȣлȣ apъta în ȣmбpъ гpadȣлȣ 31° cent. Seapa între opa 8 шi 9 кîndȣ a întȣnekatȣ, mapea epa акopepitъ к'o лȣminъ mape, spȣma baлȣpiлopȣ лȣчea шi fъчea ка цъpmȣpiлe, stînчiлe negpe шi гpъmeziлe de лemne пȣtpede чe epaȣ пe dînseлe, epaȣ înbeлite întp'o лȣminъ fantastiкъ шi înгpozitoape. Dap

în timпȣлȣ нопцiĭ s'a ръспînditȣ o odoаре foаp-te таре de пȣчioasъ, шi fiind-къ апа мъреĭ în sine n'аре odoаре de пȣчioasъ, de ачееа ziче лokotenentȣл Lynx, ачеаstъ odoаре требȣе съ провie din бълцĭ шi din izvoареле кȣ апъ de пȣчioasъ каре înконцiȣрȣ ачеаstъ mаре. Ачеа-stъ odoаре a fostȣ simцiбiлъ toаtъ ziоа de ла 24 Апрiлie; temпeratȣра аерȣлȣĭ se sȣia atȣnчĭ ла 33° cent. fie-каре din noĭ, kontinȣъ oфiце-рȣлȣ, se лȣпta к'o simцiре d'osteneaлъ шi sлъбi-чiȣne foаpte mаре. Ла 26 Апрiлie ла 4 оре de dimineацъ, termometrȣл аръta 30°; în minȣtȣл ачеsta ne amȣ aфлatȣ лîнгъ mȣntele de Ȣsdomȣ, împrеџiȣрȣлȣ кърȣiа toаtъ цара ера debastatъ шi deшеартъ. П'o парte a мъреĭ se bedea o кîm-пie акопeritъ de кътimĭ imense de sаре, пe пар-tea чеа-лaлтъ ераȣ stînчiле непродȣktibe, de Моабȣ; în пartea meridionaлъ, se bedea eаръ кîmпia de sаре, bestitъ пentrȣ бътълiiле съпце-poase, че аȣ авȣtȣ аколо Ispaiлtenii кȣ Моабi-tenii. Dар кътре Nордȣ ȣnde mареа ера înbe-лitъ întр'ȣнȣ пȣорȣ рошȣ, se bedeаȣ рȣiнеле So-domeĭ шi Гомореĭ. Лȣmina soареlȣĭ ера atîta de mаре, în кîtȣ продȣчеа дȣреpe de окiĭ шi омȣлȣ se simцеаresȣфлîndȣ греȣ, ка кîndȣ se афла întр'ȣнȣ кȣпторȣ. Nічĭ o пасъре нȣ se bedea zбȣрîndȣ în аерȣ, nічĭ ȣнȣ пеште нȣ s'a пȣтȣtȣ deskoperi în ачестȣ абisȣ съратȣ пe каре плȣtea акȣмȣ amîndȣоъ лȣntriле noаstре, пe ачеаstъ mаре бizаръ каре нȣ рабdъ în sînȣл сеȣ nічĭ o fiiнцъ bie.

Dаръ în minȣtȣлȣ ачеsta, mаринаріĭ аȣ въ-zȣtȣ în diрекцiȣнеа рȣiнелорȣ Sodomeĭ шi Го-mореĭ, ка o колоанъ de sаре, шi ne a adȣsȣ aminte ачееа че ziче istoрiкȣл Iosefȣ, adeкъ къ лîнгъ mареа moартъ, se bede шi акȣmȣ o колоанъ de sаре, desпре каре tradiцiȣнеа ziче, къ провine din корпȣлȣ соцiеĭ лȣĭ Лotȣ, каре, neaskȣлtîndȣ opdinȣлȣ înцерȣлȣĭ d'a нȣ se ȣita îndъртȣtȣ, îndatъ кȣmȣ s'a ȣitatȣ, s'a skimбatȣ întр'o колоанъ de sаре. Înсъ boiaџiорȣлȣ D. Saulci обсерbъ къ, фъръ mȣлte къȣтъpĭ гъсе-ште чine-ва ла цермȣрiле мъреĭ moарте нȣ o колоанъ, чĭ пîнъ ла 200 колоане саȣ чiлiн-дрi de sаре, stîndȣ рiдiкацĭ în sȣsȣ пe кîmпȣ, dintre каре-ĭ нȣ пȣtemȣ шti sinгȣрȣ, каре este ръmасȣ drentȣ sȣbenирȣ de ла femeia лȣĭ Лotȣ, nепotȣлȣ patrіархȣлȣĭ Авраамȣ.

Întpe ора 3 шi 4 дȣпъ amiazъ-zi, кълдȣра s'a фъкȣtȣ аша de таре, în кîtȣ termometrȣл аръ-ta în ȣмбръ 39°! Bîsлашiĭ ноштрi ераȣ ostenіцĭ; amȣ desбаркаtȣ ла partea meridionaлъ, ла ло-кȣлȣ челȣ maĭ tristȣ каре amȣ въzȣtȣ în лȣme. Nastȣрiĭ de ла хaĭнеле noastре ераȣ ferбinцĭ, пар-къ 'ĭ нȣsese чine-ва în фокȣ. Ачеаstъ кър-дȣръ a кресkȣtȣ пîнъ ла ора 5, atȣnчĭ termome-trȣлȣ a аръtatȣ 41°. Dар кълдȣра чеа maĭ ma-ре, каре amȣ обсерbatȣ аколо, ера ла 8 Maiȣ, кънчĭ atȣnчĭ termometrȣлȣ аръta 43°! Noĭ ne обiчнȣisemȣ atȣnчĭ кȣ кълдȣрĭ mарĭ, d'ачееа ла 27 Апрiлie demineaца, fiindȣ o temпeratȣръ de 28°, oamenіĭ ноштрi se въitaȣ de фрiгȣ. Ла 28 Апрiлie кътре seаръ, amȣ konstatatȣ ȣнȣ fenomenȣ кȣriosȣ, adeкъ: amȣ арȣнкаtȣ ȣнȣ каλȣ în mаре шi amȣ въzȣtȣ, къ каλȣлȣ stъ drentȣ, nічĭ нȣ se îneaкъ, nічĭ нȣ e арȣнкаtȣ афаръ. Dар афаръ d'astea, ȣнȣ омȣ каре de sine s'a арȣнкаtȣ în апъ, a ръmасȣ шi елȣ пîнъ ла pientȣ în апъ шi апа л'а цinȣtȣ drentȣ în sȣsȣ, фъръ ка елȣ съ факъ вр'o miш-каре, кȣ toate ачестеа mареа ера în ачестȣ локȣ d'o adînчime de 194 аце (кîte 6 stînжenі аца). Прinтр'ачесте esперіmente ne amȣ înkredinцatȣ къ, natȣраліstiĭ antiчĭ abeаȣ drentate кîndȣ ziчеаȣ: къ în mареа moартъ nimінĭ нȣ поаte съ se îneче.

Ачеаstъ esпediцiȣне, de шi n'a пierdȣtȣ nічĭ ȣнȣ омȣ în perікȣлoasa eĭ кълътоrie пe mареа moартъ шi oamenіĭ s'аȣ întорsȣ съпътошĭ ла Beirut, însъ кîndȣ a ажȣнсȣ аколо, локоtentȣлȣ Dealo totȣ a fostȣ жертfa ачестеĭ întрепrinderĭ temerаре; елȣ пȣрta în sine съмînца ȣнеĭ па-time moрtaле, каре a лȣat'o ла mареа moартъ шi îndatъ кîndȣ a ажȣнсȣ ла Beirut, a шi мȣритȣ.

Апа мъреĭ moарте a fostȣ anaлisatъ de къ-tре ȣniĭ кimistĭ челебрi, каре аȣ гъсitȣ întр'însa нȣ нȣmaĭ sаре de mаре шi алте съръpĭ minерaле nesto мъсȣръ, dаръ шi арцintȣ (клорȣрȣ d'арцintȣ) шi Bromȣ în кътimĭ mарĭ. Прinтр'ачеаsta, ne пȣtemȣ esпліка ачеле че повеsteште Pliniu кîndȣ ziче: къ чеĭ авȣцĭ în Roma 'шĭ adȣчеаȣ апъ din mареа moартъ, ка съ se skaлde întр'însa, ка întр'o апъ bindeкътоаре de mȣлte паtimĭ; къчĭ se bede къ Вromȣлȣ че e konpinsȣ în ачеаstъ апъ, каре este ȣнȣ remediȣ foаpte пȣternікȣ, a продȣсȣ ачесте efeкte.

Eatъ че faче admiрабiлȣлȣ кȣрацiȣ шtiinцi-фікȣ, каре insпiръ boiaжорiĭ d'акȣmȣ de dорinца

fepвinte ла deskoпepipï nвoï, fъpъ sъ se teamъ de вp'вnв пepiколв. Eatъ zikв къ, aчeasta a fъквtв sъ pidiчe вълвлв mistepiosв кape акоперea de miï de anï istopia тъpeï moapte, a aчeлвï локв pedвtaвiлв шi moptaлв întp'вnв кoлцв aлв Пaлестinii, вnde sîntв pвineлe opaшiлopв квfвndate de natpв-zeчï de'sekвлï, вnde e mopmîntвлв вneï лвme antiчe, вnв mopmîntв estpaopdinapв пpodвsв пpintp'o katastpofъ asemenea estpaopdinape a къpiï memopie a konsepвat'o Біблiа, aчestв опв чeлв mаï antikв шi чeлв mаï вenepalв ла națiвniле чiвiлizate.

Animaлвлв Ai: saв лепешвлв.

Пpoвepввлв ziчe: estepiopвлв este înшълъtopв; aчestв пpoвepвв e adeвъpalв *nв* nвmaï întpe oamenï, чi шi întpe animaлe.

Вitîndв-se чine-ва ла animaлвлв чe пpezintъ aлъtвpata firвpъ, o sъ вazъ o mape asemъnъtвpъ кв omв, o sъ'шï imaцine къ animaлвлв aчesta este шi eлв înцeлentв, aktiвв, întp'вnв кввîntв, вn animaлв sвпepiopв; dapв квmв ва fi înшълatв пpin estepiopвлв aчesta! În локв d'вnв animaлв sвпepiopв, aвemв aiчï animaлвлв чeлв mаï degpadatв, fiinцa чea mаï mizepaвiлъ чe esistъ în pegnвлв animaлв. Natвpa, ziчe Buffon, кape în toate кpeaцiвniле animaлe a apъtatв o пepfeкцiвne admipaвiлъ în modвлв fopmъpeï opganeлopв, fъкîndв-лe konfopme кв skoпвлв esistinцeï animaлвлвï, aiчï din kontpa, a apъtatв o mape imпepfeкцiвne în кpeaцiвnea aчestвï animaлв; къчï toate opganeлe saлe sîntв fъквte, nв spe a-'ï вшвpa вiaцa шi a-'ï o îndвлчi, чi din kontpa a-'ï o faчe mizepaвiлъ шi aпъsъtoape пentpв aчestв animaлв nenopoчitв. Okiï sъï sîntв oвsквpï шi nв въdв вine zioa; maksiлeлe (fълчiлe) saлe sîntв aшa de gpoase шi de gpeлe, în kîtв кв gpeв лe пoate miшka ka sъ тъnînчe; пiчioapeлe 'ï sîntв aшa de pъв лipite de шeaлe, în kîtв animaлвлв aвia se пoate цine пe dînseлe шi în локв de deцete вine despъpцite, ape nвmaï kîte tpeï вngiï askвцite кape esв afapъ din пieлea пiчiopвлвï шi кape împiedikъ în opï чe minвtв вmвлetвл animaлвлвï. Dintp'aчeastъ fopmaцiвne вiчioasъ (gpeшitъ) a кopпвлвï, pezвлtъ o лenевipe în toate miшкъpiле, o stвпiditate (пpostie) шi keapв o esistinцъ плinъ de dвpepe шi de sвfepinцe. Aчestв animaлв n'a пpiimitв de ла Natвpъ niчï o apmъ ka sъ se apepe, keapв nв e în stape sъ fвgъ kîndв îлв atakъ вnв aлtв animaлв; eлв nв se вквpъ ka mвлte aлte animaлe, ka sъ stpъвatъ цъpï întinse, чi în toatъ вiaцa лвï pъmîne лipitв de локвл вnde s'a nъsквt, de кape nв se depъpteazъ niчï o datъ; fiind-къ miшкъpiле aчestвï animaлв sîntв înчete шi întp'вnв modв nekpezвtв de лenевipe, de aчeea a шi пpiimitв nвmipea sa de *лепешв* (tardigradus, Paresseux). Sъ'шï imaцine чine-ва къ, aчestв animaлв ape tpeввinцъ d'o opъ întpeagъ ka sъ meapgъ кaлe d'вnв stînженв, ziлe întpeцï пînъ se agaцъ п'вnв apвopв, ka sъ тъnînчe fpвnzъ, fiind-къ aчestв animaлв къpвia лipseшte dinцiï înчiziвi (tъietopв) чeï de жosв, nв пoate sъ тъnînчe kapne, niчï sъ пaskъ eapвъ пe kîmпв, чi e siлitв a se nвtpi nвmaï de fpвnze, кape лe тъnînkъ foapte înчetв. În toate ziлeлe пetpeчe agъцîndв-se пe apвopï, вnde negъsindв nimikв de mînkape, sвfepъ de foame; aпoï kîndв aв ажвnsв sвsв пe вp'o pamвpъ a вnвï apвopв, pъmîne akoлo лвnï întpeцï пînъ kîndв тъnînkъ чeлe mаï din вpmъ pъmъшiцe de fpвnzъ. În totв timпвлв aчesta, nв вea niчï o пikъtвpъ de aпъ. Dвп'aчeasta, fiindв siлitв de foame, eap înчeпe кв mape osteneaлъ a se miшka de ла o pamвpъ ла aлta, чeea чe чepe ла dînsвлв eapъшï вnв timпв de mаï mвлte ziлe. Kîndв a mînkatв toate fpвnzeлe apвopвлвï, pъmîne mвлte ziлe sвfepindв de foame шi nekвtezîndв a se miшka din локв. Maï пe вpmъ fiindв siлitв d'o foame fepвinte a'шï къвta nвtpimentвлв ла вn aлtв apвop, eлв пpefepъ пepiколвл mopцiï пe лîngъ osteneaлa miшкъpeï, de aчeea în локв d'a se пogopî жosв, вnв лвkpв чe e foapte ostenitopв пentpв dînsвлв, se apвnkъ mаï вine кв totвлв în жosв шi kade ла пiчiopвл apвopвлвï. Kînd nв'шï a pвptв oaseлe къzîndв, кape se întîmплъ adese-opï (къчï пiчioapeлe лopв лепеше nв se petpagв înaпoï în aktвлв къdepeï), atвnчï înчeпe a se tîpî din nвoв ла вnв aлtв apвopв шi eap zъвoвeшte лвnï întpeцï ла aчeastъ opepaцiвne. Кв toate aчestea, animaлвлв aчesta ape вnв instinktв d'a se agъцa

пе орї че лȣкрȣ. de ачееа кînd a пȣsȣ чіне-ва ȣпȣ бъцȣ маре in каsa ȣnde se afла ȣпȣ ленешȣ принsȣ, елȣ s'a агъцатȣ foapte înчetȣ пъ бъцȣ ші а рътаsȣ аколо оре întреџї немішкатȣ.

Апімалȣлȣ Ai: saȣ Ленешȣлȣ. (Bradypus tridactilus L.)

Аша дарȣ елȣ se teme d'a ръmînea жоsȣ пе пъmîntȣ, ші аре дрептате, къчї кîndȣ е жоsȣ пе пъmîntȣ. este еспȣsȣ ла мȣлцї inemiчї. din кауза къ, карнеа луї е бȣнъ de mînкаре. de ачееа

omȣлȣ̆ ші мȣлte dintre animaле 'лȣ̆ гonesкȣ̆ ші 'лȣ̆ omoapъ foapte лesne, пе кînd елȣ̆ лipsindȣ'ї apme ші enepџie, нȣ поate sъ se апере; ба înкъ пȣtemȣ̆ zіче къ, dакъ лenешȣ арȣ̆ fi тръitȣ̆ în църіле попȣлate de мȣлџї oamenї, saȣ̆ animaле карнівoapе (sînџероase), de мȣлtȣ̆ арȣ̆ fi fostȣ̆ stъpnitȣ̆ dȣпъ faџa пъмîntȣлȣї. Dap пе d'алтъ парte Natȣpa ле a datȣ̆ o віaџъ tenaче ші еле potȣ̆ sȣferi foapte мȣлtȣ̆ ші нȣ морȣ̆. Eatъ ачееа че рапортъ despre ачеasta natȣралistȣл Sonini:. врîndȣ̆ a omopî п'ȣнȣ̆ лenешȣ̆ (din speџа Unau), spre a'mї прокȣра *пелеа лȣї*, m'amȣ̆ ostenitȣ̆ фъкîndȣ̆ toate мiжлoaчеле posiбiле d'a'лȣ̆ omopî ші n'amȣ̆ пȣtȣtȣ̆ *ажȣнџе ла ȣнȣ̆ pezȣлtatȣ̆.* Amȣ̆ înчеркatȣ̆ лȣкрȣріле челе maї крȣde, în кîtȣ̆ алtȣ̆ animaл арȣ̆ fi *мȣpit de мȣлt*, dap лenешȣ totȣ̆ n'a мȣpitȣ̆; în sfîpшitȣ̆ nemaї пȣtîndȣ̆ bedea ачеаstъ барбаріе din парte'mȣ̆, amȣ̆ плекatȣ̆ акasъ, пе кîndȣ̆ ачestȣ̆ animaлȣ̆ mizepaбiлȣ̆, плiнȣ̆ de рънї *mортале*, totȣ̆ n'a мȣpitȣ̆. Natȣралistȣл Pison zіче: къ елȣ̆ însȣшї a фъкȣtȣ̆ înчеркърї, deskizîndȣ̆ корпȣлȣ̆ ȣнȣї лenешȣ̆, skoџîndȣ'ї întestiнеле (маџеле) din бȣртъ ші кеарȣ̆ skoџîndȣ'ї inima din пiептȣ̆, ші кȣ чеа maї mape мipape a възȣtȣ̆ къ, animaлȣлȣ̆ n'a мȣpitȣ̆ чі кȣ корȣлȣ̆ (inima) skosȣ̆ din корпȣ̆ a бътȣtȣ̆ înкъ ка o жȣмъtate оръ, пе кîndȣ̆ animaлȣлȣ̆ фъръ inimъ a mішкatȣ̆ пічioapеле sале ка ȣнȣ̆ animaлȣ̆ ameџitȣ̆ dapȣ̆ нȣ ка ȣнȣлȣ̆ рънitȣ̆ de moapte.

Dакъ пе d'o парte, Natȣpa a kondamnatȣ̆ пе лenешȣ̆ ла feлȣpimї de sȣferinџe, пе d'алta aвîndȣ̆ miлъ de dînsȣлȣ̆ ї'ї a datȣ̆ nesimџipea. Апоï кîndȣ̆ чіne-ва нȣ simte dȣрере, dȣрerea нȣ esistъ пentpȣ dînsȣлȣ̆. Fiinџеле însȣfлеџite sîntȣ̆ fepічite saȣ̆ nefepічite, нȣ нȣmaї dȣпъ кътъџimea de мiжлoaче de плъчерї, пе каре Natȣpa a пȣsȣ̆ în disпoziџiȣнea лорȣ̆, чі ші dȣпъ градȣлȣ̆ simџipeї лорȣ̆. Ȣнȣ̆ omȣ̆ съракȣ̆ каре нȣ simte съръчіa, нȣ e nefepічitȣ̆, пе *кîndȣ̆* ȣнȣ̆ богatȣ̆ кîndȣ̆ 'шї imaџінъ къ n'аре destȣлȣ̆, къ ї'ї лipseште înкъ чева, ачestȣ̆ богatȣ̆ *este* întp'adevъpȣ̆ съракȣ̆, nefepічitȣ̆ ші demnȣ̆ de miлъ. Аша ші animaлȣлȣ̆ *лenешȣ̆ нȣ* e nefepічitȣ̆; fiind къ simџiбiлitatea лȣї e аша de debiлъ în кîtȣ̆ нȣ simte *mizepia* sa. Аша dapȣ̆ împreџiȣрарea sȣsȣ̆ нȣmitъ, къ нічї foamea, нічї рънipea mортаlъ нȣ *omoapъ* кȣpîndȣ̆ пе ачestȣ̆ animaлȣ̆ nesimџitopȣ̆, tребȣе съ fie пpiвitъ ка o бinefачере: a Natȣpeї пentpȣ ачestȣ̆ animaлȣ̆, atîtȣ̆ de maлtpatatȣ̆ de dînsa.

Eatъ кȣm se espримъ Buffon, în рапортȣлȣ̆ mizepieї animaлелорȣ̆ лenеше. De че, zіче елȣ̆, съ нȣ fie animaле фъкȣte пentpȣ mizepie, кîndȣ̆ ші în џенȣлȣ̆ ȣmanȣ̆ o mape парte dintp'însȣлȣ̆ este destinatȣ̆ de ла наштерea sa a тръi în mizepie? Maї toate animaлеле sîntȣ̆ лiбере, тръескȣ̆ фъръ грiжъ, 'шї прокȣрȣ̆ лesne tребȣinџеле лорȣ̆, съ бȣкȣръ de esistinџа лорȣ̆, întp'ȣнȣ̆ кȣвîntȣ̆, sîntȣ̆ fepічite; de че съ нȣ fie ші întpe *еле o fiinџъ nefepічitъ*, пе кîndȣ̆ sîntȣ̆ мȣлte în speџa noastpъ ȣmanъ?

Воіаџорiї modepnї maї кȣ seamъ прinџȣлȣ̆ de *Wied* каре a bizitatȣ̆ patpia лenешiлорȣ̆, adeкъ Аmepіка mepidionaлъ, ші maї кȣ seamъ Brasilia ші Cayenne, zіче în рапортȣлȣ̆ ачestȣї animaлȣ̆, челе ȣpмътoapе. Ачestȣ̆ animaлȣ̆ нȣmitȣ̆ акoлo în лiмба вȣлгаръ « Ai » къчї skoate din timпȣ̆ în timпȣ̆ o ast-feлȣ̆ de stpigape, аре мъpimea ȣнеї pisічі; чеlȣ̆ maї mape indiвidȣ̆ ажȣнџе ла o мъpime de 19 пînъ ла 20 de џолȣрї; ла fieшї-каре пічiорȣ̆ аре кîte 3 ȣнгiї tapї ші галбене, образȣл лȣї e negpȣ, голȣ̆ ші фъръ пърȣ̆, нȣmaї împreџiȣрȣлȣ̆ nasȣлȣї ші алȣ̆ гȣреї аре пȣџinї перї mічї, пе кîndȣ̆ neste totȣ̆ корпȣ аре dȣoe feлȣрї de перї, adeкъ o stpatъ de жosȣ̆ ка лîna ші neste dînsa перї лȣнџї, tapї ші de колoapе чепȣшіе. Пе amîndȣoe лatȣріле spinъpeї мергȣ̆ ка doȣъ верџї албе пînъ ла коadъ, femeлеле aȣ̆ o колoapе maї poшioapъ, aȣ̆ ші dȣoъ џiџe ла пieptȣ̆. În fie-каре anȣ̆ fatъ нȣmaї ȣнȣ̆ пȣiȣ̆ вара, каре seamънъ *мȣmeї* sале adeкъ n'аре înкъ sȣsȣ̆-нȣmitеле верџї. Ачestȣ̆ пȣiȣ̆, dȣпе naшtере s'агаџъ *кȣ ȣнгiiле* sале челе лȣнџї de перiї че se aфлъ пе spinapea мȣmeї sале ші se џine акoлo, ші аша iлȣ̆ поapтъ мȣma пе spinape, пpetȣtindenea кȣ sine. Акoлo ръmîne пînъ че memбреле sале s'aȣ̆ întъpitȣ̆ ка съ поatъ ȣмбла singȣрȣ̆.

Лenешiї каре petpeкȣ̆ toatъ віaџа лорȣ̆ пе арборї, нȣtpindȣ-se de фрȣnza лорȣ̆, прекȣmȣ̆ amȣ̆ zisȣ̆ maї sȣsȣ̆, dормȣ̆ ші акoлo; însъ modȣлȣ̆ кȣ каре dормȣ̆ e кȣpiosȣ̆, adeкъ: eї dормȣ̆ întp'o poziџiȣne opizontaлъ, параleлъ кȣ dipeкџiȣнea пъмîntȣлȣї, џiindȣ̆ кîte patpȣ пічoapеле лорȣ̆, пȣse întp'o лinie. Aȣ̆ o forџъ мȣsкȣлаpъ mape, de ачееа кînd îmбръџішеzȣ̆ чева, e греȣ̆ a'лȣ̆ skoate din браџеле лорȣ̆.

Sîntȣ фелȣрімĭ de sпеце, ȣна нȣмітъ Unau аре нȣмаĭ кîte 2 ȣнгiĭ ла fie-каре пічiорȣ, алцiĭ нȣміцĭ, лепешĭ рȣшiношĭ, (paresseux honteux) аȣ о карне отръвітъ пentрȣ кîiне, dарȣ oamenіĭ о мънîнкъ фъръ въtъмаре.

Eatъ istopia ачеstȣĭ animалȣ вiзарȣ каре seamънъ ла întîia веdере atîtȣ de мȣлtȣ кȣ омȣ шi каре, în рапортȣлȣ кȣалiтъцiлорȣ este аша de denapte de dînsȣлȣ, ка черȣлȣ de пъмîнтȣ, шi ка лȣкрȣлȣ челȣ maĭ iмперfектȣ de челȣ maĭ перfектȣ. Паркъ Natȣра а врȣtȣ sъ fакъ аiчĭ о карiкаtȣръ омȣлȣĭ, паркъ а врȣtȣ sъ dea о лекцiȣне морaлъ омȣлȣĭ zікîndȣĭ: нȣ fiĭ mîndрȣ de înfъцiшареа ta esteрiоаръ, къчĭ în прiвiнца ачеаsta нȣ ештĭ maĭ бȣнȣ de кîtȣ лепешȣлȣ, animалȣлȣ челȣ maĭ dеградаtȣ шi челȣ maĭ mizeраbiлȣ каре amȣ fъкȣtȣ. « Арȣ fi бiне ка ȣнiĭ oamenĭ sъ профitе de лекцiȣнеа ачеаsta, шi dореsкȣ къ чеĭ лепешĭ четindȣ ачеаsta, sъ нȣ zікъ eatъ къ sîntȣ în Natȣръ fiinцe maĭ лепеше de кîtȣ noĭ ». Къчĭ soчietatea ȣманъ, ва авеа dрентаtе а'ĭ кондамна ла рецiмȣлȣ (dieta) лепешȣлȣĭ, adекъ, ла mîнкаре de фрȣнзъ ȣскатъ, каре кредȣ къ нȣ ле ворȣ плаче.

Fокȣл чентрал în sînȣл пъмîнtȣлȣĭ.

Артiколȣл 3-леа. Вȣлканiĭ de noроiȣ, saлцеле fȣмароле шi гаiзереле.

Sîntȣ волканĭ каре în локȣ de pîрĭ de лавъ, арȣнкȣ noроiȣ: s. e. волканiĭ de noроiȣ (volcans boueux) în Iava. Ачеаstъ провiне din кaȣза fiреĭ челтаре а газелорȣ че есȣ din волканĭ, каре тоnеsкȣ шi моiе пъмîнтȣл шi аша îлȣ арȣнкȣ afаръ în бȣкъцĭ марĭ, in fорма de гȣноiȣ saȣ noроiȣ негрȣ. Eatъ че s'а întîмплатȣ în инsȣла Iava, ла волканȣл Galung-Gungû în анȣл 1822. Dȣпе ȣнȣ кȣтреmȣрȣ маре însoцiтȣ кȣ ȣрлеtе sȣбtерапе теріbiле, а ешit din коаsтеле ачеstȣĭ мȣнте кътimĭ марĭ de апъ fербiнте, amestекаtе кȣ пȣчioaсъ шi noроiȣ каре а ръsтȣрnatȣ мȣнтеле шi пе ȣрмъ s'а върsatȣ песте toатъ цеара, dȣпъ împрецiȣрȣлȣ ачеstȣĭ волканȣ. În zілеле de 8 шi 12 Octombrie 1822, ȣнȣ нȣмъръ mаре de локȣiторĭ ераȣ, орĭ опърiцĭ de ачеаstъ апъ fербiнте, орĭ îнгропацĭ sȣб гръмезĭ de гȣноiȣ, че волканȣлȣ а арȣнкатȣ песте dînшiĭ. Ȣнȣ asemenea евенементȣ, s'а întîмплатȣ în анȣлȣ 1772, ла мареле волканȣ Papandayan каре, îndатъ s'а fъкȣtȣ невъзȣtȣ шi în локȣл лȣĭ а ешitȣ ȣнȣ лакȣ маре de noроiȣ, каре а îнекаtȣ 40 de sate кȣ тоцĭ локȣiторiĭ лорȣ.— În провiнцiа Quito din Амерiка, тоцĭ вȣлканiĭ арȣнкȣ noроiȣ în локȣлȣ лавеĭ. Вȣлканȣлȣ Cargauraizo d'аколо, кîndȣ s'а dърîмаtȣ în анȣлȣ 1698, префъкîndȣ-se întр'ȣнȣ лакȣ de noроiȣ, а îнекаtȣ 29,000 погоане de пъмîнтȣ. Ла Peru (în Амерiка) asemenea ерȣпцiȣнĭ de noроiȣ sîntȣ însoцiте de ешiреа непȣмероаселорȣ кътimĭ de пештĭ морцĭ шi de алте animале акȣатiче. Кътimеа ачеsторȣ пештĭ морцĭ арȣнкацĭ de вȣлканȣ, este atîta de маре în кîtȣ аȣ îмпȣцiтȣ аерȣлȣ de мȣлtе орĭ шi а продȣsȣ аколо боале еnidemiче шi nestiленцiале. Оаменiĭ de pîndȣ възîndȣ ачеаsta аȣ zisȣ: къ în sînȣлȣ пъмîнtȣлȣĭ se продȣкȣ пештĭ ка шi аȣрȣлȣ шi арцiнтȣлȣ шi къ вȣлканȣл i-а арȣнкатȣ afаръ. Dарȣ оаменiĭ de штiiнце аȣ гъsitȣ къ, ачештĭ пештĭ провiнȣ din лакȣрiле вечiнаtе кȣ нȣмitȣлȣ вȣлканȣ, aflîndȣ-se кȣ dînsȣлȣ кеарȣ întр'о комȣнiкацiȣне sȣбtеранъ, аноĭ прiнтр'ачеаstъ комȣнiкацiȣне аsкȣнsъ s'а sтрекȣраtȣ апъ din лакȣрĭ în baтра волканȣлȣĭ, ȣnde saȣ fертȣ пештiĭ ачештiа, шi пъ ȣрмъ, прiн пȣтереа ерȣптiвъ, вȣлканȣлȣ i-а арȣнкатȣ afаръ împреȣнъ кȣ апъ. Eatъ кȣмȣ s'а еsплiкатȣ ачеstȣ fеноменȣ вiзарȣ d'ȣнȣ вȣлканȣ каре а арȣнкатȣ пештĭ fрiпцĭ.

Saлцеле saȣ вȣлканĭ de аерȣ. Afаръ de арȣнкътȣрĭ de noроiȣ, каре se fакȣ ла ȣнiĭ волканĭ нȣмаĭ прiн întîмпларе, sîntȣ шi алте локȣрĭ пе пъмîнтȣ foarte депъртаtе de вȣлканĭ актiвĭ de ȣnde есȣ неînчетаtȣ din пъмîнтȣ прiн крепътȣрĭ fелȣрimĭ de raze, орĭ sinгȣре, орĭ amestекаtе кȣ апъ шi кȣ нiште матерiĭ noроiоаse, каре sîntȣ арȣнкаtе прiнтр'ачеsте крепътȣрĭ. Ачеsте локȣрĭ se нȣмеsкȣ вȣлканĭ de аерȣ шi de noроiȣ. Se нȣмеsкȣ шi Saлце, fiind-къ în ачеsте fлȣide sîntȣ копрiнsе fелȣрimĭ de sърърĭ минерaле (sales) шi întр'алtеле шi мȣлtъ sаре кȣлiнаръ (sаре обiчнȣiтъ) шi цiнsȣ. Ачеsте арȣнкътȣрĭ продȣкȣ нiште pidiкърĭ конiче мiчĭ, каре аȣ пе вîрfȣрiле лор кратерĭ мiчĭ, шi se afлъ мȣлtе adȣнаtе ла ȣнȣ локȣ.

În Italia (în dȣкatȣлȣ de Modena), în Siчiлia în Кrimea, (ла peninsȣла Керчїȣ) în провінчїа Cartagena, în Америка meridionaлъ, în insȣла Trinidad шi în India orientaлъ, съ aфлъ asemenea Saлце шi вълкanї de aерȣ.

Fȣmaроле sîntȣ локȣрї пе пъмîntȣ de ȣnde se ѕȣе ка niште колоане d'ȣnȣ ванорȣ албȣ шi ferбinte, пînъ ла о înълцime de 10 шi 20 de metri, каре факȣ ȣnȣ sgomotȣ mare, прекȣмȣ îлȣ факȣ ванорiї каре esȣ din кръпътȣриле ȣnеї maшine de kafea кîndȣ ferбе апа într'însa. Aчеstȣ fenomenȣ se întîлнеште nȣ nȣmaї лîngъ kraterїї вълканiлорȣ aktiвї шi лîngъ solfataре (kraterїї вълканiлорȣ stinшї), чi шi în ȣnеле локȣрї калкароase (въроase) foarte depъrtate de вр'о ватръ вълканiкъ: S. e. în mареле dȣкatȣ Toscana în Italia, se гъseште кîte 10, 20 шi 30 fȣmaроле лîngъ Monte cerboli, Castel nuova шi Monte Rotondo. Aчештї ванорї ferбinцї fiindȣ înкъркацї кȣ diferite aчide minерале, de ачееа atakȣ шi strikȣ petреле челе maї tarї, каре ле înконцiорȣ; апої кîndȣ se ръчеskȣ se kondensȣ, фъкîndȣ-se flȣide шi кîndȣ kadȣ жосȣ, formезȣ лакȣрї de апъ înкъркate кȣ fелȣрimї de aчide minерале, шi кȣ diferite alte minерале solȣte (topite) s. e. цinsȣ, sȣлfȣ, ferȣ ш. ч. л.

Гaizерȣ. Aчеastъ nȣmire însemneaзъ izvoaре арȣнкътоаре de апъ ferбinte. Aчеste хабȣзе natȣрале орї къ sîntȣ totȣ d'aȣna în aktiвitate (S. e. Sprȣделȣ în Карлsбadȣ), орї nȣmaї din timnȣ în timnȣ (S. e. mȣлte гaizерe în Islanda, despre каре amȣ ворбitȣ maї пе ларгȣ în жȣрналȣлȣ Isisȣ, No: 44 din анȣл трекȣtȣ), dintre карї челȣ maї mare каре лȣкреaзъ din жȣмътate оръ în жȣмътate оръ, арȣнкъ о колоанъ de апъ ferбinte, авîndȣ ȣn diametrȣ de 18 metre, шi înълцimea цigantikъ de 150 пiчioare! Aчеste апе ferбinцї konprindȣ fелȣрimї de minерале disолȣte (topite) maї кȣ seamъ калкарȣ шi цinsȣ; de ачееа кîndȣ se ръчеskȣ, depȣne strate de petре въроase saȣ цinsoase, прекȣмȣ se веde ла Sprȣделȣ din Карлsбadȣ, къ s'a formatȣ în пъмîntȣ împреціȣрȣл лȣї, о крȣstъ (коажа) d'ȣnȣ fелȣ de piatrъ албъ шi колоратъ каре se întreбȣinцеазъ ла фачереа печетелорȣ, nastȣрiлорȣ шi алторȣ asemenea sȣвenire de ла Карлsбadȣ. Aчеstȣ Sprȣделȣ аре шi о алтъ partikȣлaritate кȣрiosъ, adekъ: кîndȣ арȣнкъ чiне-ва într'însȣлȣ вр'о fлоаре, peste кîte-ва зiле fлоареа s'a împetritȣ, însъ neskimбîndȣ nimikȣ din forma еї, чi прекȣм ера formatъ maї nainte este шi акȣмȣ, nȣmaї къ în локȣ съ fie *fлоаре este акȣмȣ о piatrъ,* întokmaї ка прinцїї din фаблеле копiiлорȣ, каре fiind 'нкîntaцї de връжitoare s'aȣ фъкȣt прinцї de petре. Aчеste oбiekte sînt foarte преціȣite pentrȣ чеї че ераȣ în Карлsбadȣ, fiind къ ле adȣче aminte de Карлsбadȣ, кȣ natȣра sa grandioasъ, кȣ mȣнцїї чеї imenшї de granitȣ, koronînd о вале admiraбiлъ în fȣndȣлȣ кърia este Sprȣделȣ, каре de atîtea miї de anї, арȣнкъ neînчetatȣ зiȣоа шi noaptea о колоанъ цigantikъ de апъ atîtȣ de fiербinte, în кîtȣ поате чiне-ва съ fiарбъ аколо о гъinъ în пȣцine [minȣte! Negreшitȣ къ Sprȣделȣ, este ȣnȣлȣ din mirakȣлiле Natȣреї în Eȣропа!

Komȣnikaцiȣnї штiinцifiче Miчї.

Аналоцїї între планte шi animале.

Mȣлte чirkonstanцe аналоaце гъsimȣ ла планte шi ла animале; noї вомȣ чita aiчї nȣmaї fenomenȣлȣ skimбъреї ȣнора органе ла animале шi ла планte. Арборiї skimбȣ frȣnza лорȣ în toцї anїї; animaлiле mamifere skimбȣ periї лорȣ în toцї anїї шi пъсъриле fȣлцiї. Toцї арборiї ка шi animaлеле priimeskȣ primъвара îmбръкъminte nȣoe. Aпоï плопiї шi stежарiї леапъдъ шi рамȣриле челе maї tinere че aȣ kîштigatȣ пе fiешї-каре анȣ; о аналоцiе гъsimȣ ла ȣнеле animале: S. e. чербȣ леапъдъ коарнеле sale пе fie-каре анȣ. Ȣnеле din планte S. e. Mesteakънȣ, Платаna 'шї skimбȣ maї toatъ коажа лорȣ întokmaї ка ȣнеле dintre animале, пелеа прекȣm шерпiї шi alte amfiбiї. Dar арборȣлȣ de Гȣmi în Nȣoa-Оландъ, кîndȣ skimбъ коажа sa toamna, aчеаstъ коаже nȣ kade într'ȣnȣ modȣ екаалȣ peste toatъ mъrimea арборȣлȣї, чi фаче ка арборȣлȣ съ se îmfъцiшeze пътатȣ întokmaї ка ȣnȣ omȣ каре аре ръпї пе корпȣлȣ сȣъ; eatъ о аналоцiе frapantъ, între animале шi веџetaле.

Tinъritȣ în Tinografia Колеціȣлȣї Sf. Savva.